

Iedereen hoopt op een gelukkige oude dag, zonder veel zorgen

Tijdens de advent wijst de campagne van Welzijnszorg ons jaarlijks op een bepaald aspect van armoede. Dichter bij dan we wel denken, leven mensen die met moeite de eindjes aan elkaar kunnen knopen. Dit jaar staan ouderen in armoede centraal. Een op de vijf gepensioneerden wordt immers getroffen door armoede, vaak als gevolg van gemiste kansen in het leven. Op hogere leeftijd uit de armoede geraken, is bovendien moeilijker. Na gesprekken met betrokkenen formuleert Welzijnszorg eisen aan het beleid.

MEDISCHE ZORG EN WOONKOSTEN ZIJN CRUCIAAL

Gewezen politicus Frank Vandembroucke bond onlangs de kat de bel aan. Vandaag hebben jongeren meer kans dan ooit om in armoede te verzeilen, waarschuwt hij. De voorbije vijf jaar nam het aantal arme jongeren schrikbarend toe en het armoederisico bij jonge werkloze gezinnen is stuitend hoog. Het aantal jongeren met een inkomen lager dan zestig procent van het doorsnee steeg sinds 2005 van vijftien naar bijna negentien procent.

En dan komt Welzijnszorg af met een campagne over ouderen en armoede: „We waren Vandembroucke voor”, reageert Bert D’hondt, stafmedewerker van Welzijnszorg. „Zijn vaststellingen kloppen. Ook wij merken dat de armoede bij kinderen en jongeren stijgt en sinds 1995 zelfs is verdubbeld. Vorig jaar klaagden we dat dan ook aan in onze campagne. Bij ouderen is de situatie verbeterd. In 2001 leefde 26 procent in armoede, vandaag is dat gedaald tot 19 procent.”

Bij de voorbereiding van de campagne dit jaar sprak Welzijnszorg met heel wat ouderen over hun situatie. De sleutel om armoede te bestrijden, blijkt een welvaartsvast inkomen. Voor ouderen is dat hun pensioen, maar wat dat betreft zijn de verschillen groot. Sommigen ontvangen een pensioen van luttele honderden euro, anderen een van 2.000 euro. En dan zijn er nog de groepsverzekering en het pensioensparen waarvoor heel wat ouderen, zij het niet iedereen, hebben bijgedragen.

„Armoede is niet eenvoudig te meten”, weet D’hondt. „Inkomen lijkt een evident meetinstrument, maar zegt niet alles. Vandaag ligt de Europese armoedegrens rond de 1.000 euro. De overheid vult de laagste

pensioenen aan, maar niet iedereen die er recht op heeft, vraagt dat aan. Veel pensioenen zitten net boven die grens en schommelen rond de 1.100 euro. Als een gepensioneerde dan plotseling extra zorgen nodig heeft en er geen reserves zijn, kan hij of zij in de financiële problemen belanden.”

Betaalbare medische zorg, maar ook huisvesting is een belangrijke factor in de bestrijding van armoede bij ouderen. De woonkosten nemen een flinke hap uit het gezinsbudget. Ouderen in armoede onderkennen problemen om een kwaliteitsvolle, aangepaste en betaalbare woning te vinden. Een huurwoning voor alleenstaanden kost op de privémarkt gemiddeld 537 euro per maand. Met een pensioen van rond de 1.000 euro houd je niet veel over om van te leven.

Het moeilijke in de bestrijding van armoede in ons land is dat nog altijd veel beleidsterreinen verdeeld zijn tussen het federale en het Vlaamse niveau. Voor alles over inkomen, pensioen en ziekteverzekering moet je bij de federale regering aankloppen. Welzijn, wonen en maatschappelijke participatie zijn Vlaamse bevoegdheden.

Welzijnszorg eist dat de pensioendienden bij alle gepensioneerden ouderen toetsen of ze recht hebben op de inkomensgarantie voor ouderen, het gewaarborgd minimuminkomen. Op Vlaams niveau eist de organisatie een betere bescherming van de zwaksten in de samenleving door de Vlaamse sociale bescherming, een pakket van sociaal corrigerende maatregelen.

Betaalbaar wonen is een ander stokpaardje. Bert D’hondt: „De meest kwetsbare groep vormen zij die op de privémarkt moeten huren. Onderzoek toont aan dat die

Lokaal dienstencentrum De Harmonie in Brussel biedt betaalbare maaltijden en aangenaam gezelschap. © Layla Aerts/Welzijnszorg

huurders het vaakst een laag inkomen hebben. Daarom vragen we een uitbreiding van de huursubsidie voor alle lage inkomens.” Opmerkelijke vaststelling: de meeste eisen van Welzijnszorg gelden voor ouderen zowel als voor jongeren.

Vlaams minister van Armoedebestrijding Ingrid Lieten (SP.A) beloofde intussen meer middelen voor lokale projecten die het sociale isolement van ouderen in armoede doorbreken, de vierde eis van de campagne van Welzijnszorg. Zullen de crisis en de toenemende werkloosheid echter niet nog meer (jonge) mensen in de armoede duwen? Zal de overheid niet willen bekknibbelen op de strijd tegen armoede om een haalbare begroting voor te leggen?

Bert D’hondt is er niet gerust op: „Het is angstig afwachten, maar bij mensen die niets hebben, kun je bezwaarlijk besparen, niet? Ze hebben niets om in te leveren. Door strenger om te springen met uitkeringen duwt de overheid nog meer mensen in de armoede. Iemand gaat heus niet sneller aan de slag, als zijn of haar uitkering wordt afgenomen, zoals sommigen menen. Nog steeds laten we ons bekoren door een individueel schuldmodel, terwijl de waarheid is dat er voor langdurig werklozen gewoon onvoldoende banen zijn.”

Erik DE SMET

OKRA wil drempels voor armen wegwerken

De grootste seniorenorganisatie in Vlaanderen, OKRA Trefpunt 55+, is met haar 210.000 leden een van de partners in de campagne van Welzijnszorg. OKRA ijvert al langer voor de belangen van ouderen die het minder goed hebben, onder meer door te strijden voor betere pensioenen en betaalbare gezondheidszorg.

Ook na de campagne wil OKRA de armoedeproblematiek blijven behartigen. Daartoe stelde Welzijnszorg een vormingstraject voor, gericht op de regiobestuurders en educatieve krachten van OKRA.

Johan Temmerman is voorzitter van OKRA in de regio Midden-Vlaanderen (Gent, Aalst, Oudenaarde). „Het vormingstraject wil inzicht bijbrengen in de armoedeproblematiek en de beleving van de armoede door de armen zelf”, vertelt Temmerman. „De vorming bestaat dus niet enkel uit cijfers, maar ook uit een inbreng van een ervaringsdeskundige.” Doelstelling is het mondigere maken van de armen alsook het wegwerken van drempels bij verenigingen

om de doorstroming te bevorderen. Dat laatste blijkt een echte uitdaging. „Bestuursleden van OKRA trefpunten zijn meestal mensen uit de middenklasse”, verduidelijkt Temmerman. „De kloof in de beleving is vaak groot tussen armen en niet-armen. Onze vorming, die bestaat uit een voor- en najaarsgedeelte, moet eindigen in een engagement. OKRA moet proberen armen meer te betrekken.”

Dat betekent het wegwerken van vooroordelen, maar ook van financiële drempels. Temmerman: „Lid worden van OKRA is niet duur, maar meegaan op uitstap bijvoorbeeld kost je al snel 50 euro. Ik pleit voor discrete behandeling van de vraag wie minder moet betalen. We moeten ook een meer verscheiden programma aanbieden. Op een koffietafel van OKRA komen meestal een tweehonderd mensen af, voor een daguitstap heb je minder deelnemers. De mentaal-culturele drempel lijkt me veel hoger. Belangrijk is het persoonlijke contact met de mensen om armen naar het verenigingsleven te leiden.” (EDS)

DE STEMPEL ‘ARM’ DRAAG JE JE HELE LEVEN MEE

Arm wil ze niet worden genoemd, maar breed heeft Jozefa uit Kalmthout het niet. Nooit gehad. Toch slaagde de kranige 82-jarige erin uit de vicieuze cirkel van armoede te breken dankzij de bagage die ze van haar moeder meekreeg. „Moeke, een fantastische vrouw, drukte ons op het hart te vechten voor wat we willen. ‘Je mag je nooit laten doen’, placht ze te zeggen.”

Dat bleek echter niet eenvoudig. „Ik kon niet lang naar school, moest al snel uit werken om geld te verdienen. Zonder vorming en diploma krijg je echter steevast de laagste betrekking. Ja, ik heb gevochten, maar het is vaak vechten tegen de bierkaai, want steeds zijn er anderen die vanaf de start al beter zijn toegerust. Dat verschil kun je nooit bijbenen.”

„Dankzij moeke nam ik me bijvoorbeeld voor nooit schulden te maken”, vervolgt Jozefa. „Ik herinner me dat we als kind graag een radio wilden. Moeke vond het prima om te sparen voor een radio, maar maakte ons duidelijk dat we dan op zondag geen zakgeld meer zouden krijgen. Dat vonden we niet leuk, maar zo leerden we wel keuzes maken.”

Jozefa was een baby toen haar vader stierf. Haar moeder moest noodgedwongen uit werken gaan. Aangezien ze geen diploma had, verdiende ze weinig. Het gezin leed geen honger, maar daarmee was dan ook alles gezegd. „Ik wilde dolgraag een pennenzak uit de etalage van de bazaar in ons dorp.

Toen moeke de winkelierster vroeg om pennenzakken te tonen, haalde die prompt de goedkoopste boven. Moeke en ik keken elkaar aan, maar zeiden geen woord. Dat was niet nodig. ‘Heb je geen andere pennenzakken, Lisa?’, vroeg moeke, waarop Lisa antwoordde: ‘Ja, maar die zijn duur. Deze kan ook dienen.’ Waarop moeke fier antwoordde: ‘Ik beslis zelf wel welke pennenzak ik koop.’ Hoe klein ik ook was, ik vergeet dat geladen moment nooit: ik die niet begreep wat armoede was, moeke die niet arm wilde zijn, de winkelierster die ons arm wilde maken. Moeke kocht uiteindelijk niet de duurste, maar ook niet de goedkoopste pennenzak.”

Toen ik huwde, herhaalde de geschiedenis zich. Mijn man werd ziek en stierf, nog geen maand nadat mijn moeder was overleden. „Na die twee begrafeningen leefde ik wekelang op brood en confituur. Dat is niet zo erg op zich, want het is best

lekker, maar het hele verleden kwam weer naar boven. De opmerkingen van mensen uit de buurt vroeger: ‘Ah, gij zijt er een van de die...’ Of nog: ‘Woon jij daar?’ Meer zeggen ze niet, maar de toon maakt duidelijk hoe ze over je denken. Op dat moment had ik geen kracht meer om te vechten.”

In die periode vroeg een kennis toevallig aan Jozefa om postkaarten af te geven aan Betty, die in haar buurt in een rusthuis verbleef. „Betty was verlamd en had het niet breed”, vertelt Jozefa. „Ze verzamelde postkaarten die ze van andere mensen kreeg en kleefde die in schriftjes. Het was haar manier om iets van de wereld te zien.” Betty polste voorzichtig waarom Jozefa nog in de rouw was. Na een halfuur onderbrak ze haar: „Jozefa, je praat voortdurend over jezelf. Je hebt te veel medelijden met jezelf. Je hebt nog twee goede handen en voeten. Je hebt nog zoveel om dankbaar voor te zijn.” Jozefa was razend. „Drie weken lang was ik opstandig. Tot ik besefte dat ze gelijk had. Wat deed ik eigenlijk met mijn handen en mijn voeten?”

Ook aan de Katholieke Vereniging van Zieken trok en trekt Jozefa zich op. „Daar kreeg ik kansen. Anderen hadden me nodig. Dat schonk me ontzettend veel voldoening. Nog altijd ben ik verantwoordelijk voor de Antwerpse afdeling.” Desondanks blijft het vechten. „Vechten om een boek te kopen dat ik graag wil lezen. Onlangs zag ik in de supermarkt een mooie cd. Bijna 20 euro kostte het plaatje. Ik keek naar mijn winkelwagentje. Kon ik iets anders terugleggen? Neen, ik had alles nodig. Met pijn in het hart legde ik de cd terug in het rek. Net op dat moment reikte een andere vrouw achteloos naar de cd om die in haar bomvol winkelwagentje te droppen. Zonder naar de prijs te kijken. Plotseling voelde ik me opnieuw arm. Ik moest mezelf tot de orde roepen. Maar die cd heb ik niet meer gekocht.”

Ilse VAN HALST

Jozefa vertelt over haar inzet voor de zieken met wie ze elk jaar op bedevaart naar Banneux trekt. © Fons Corten